

Ameriški Slovenci in domovina

Pavle Borštnik, ZDA, foto: Metod Berlec

Pravzaprav bi moral zapisati clevelandski Slovenci, ker je slovenska naselbina v Clevelandu na severu zvezne države Ohio pač najmočnejša. Še vedno tudi lahko govorimo o »starih« in novih naseljencih, se pravi o povojnih beguncih in predvojnih naseljencih.

Slovenski narodni dom v Clevelandu, kjer se še vedno radi Slovenci zbirajo iz mesta in okolice.

Pod pojmom predvojni nasejlenci moramo razumeti ljudi, ki so se priselili v Ameriko v času med obema vojnama, ali pa potomce ljudi, ki so prišli v Ameriko še celo pred prvo svetovno vojno.

Po drugi vojni je prišlo v Ameriko občutno število političnih beguncev in večina se je prav tako naselila okrog večjih mest. V to skupino bi lahko prišteli tudi kanadski Toronto oziroma območje ob Niagarskih slapovih.

Povojni priseljenci Večina povojnih priseljenec je pričakovala, da se bo po nekaj letih vrnila v domovino. Upanje se je izkazalo za nerealističnega in danes ameriški Slovenci ne razmišljajo več o vrnitvi. Tudi zato ne, ker so materialno danes vse naše naselbine v Ameriki dobro situirane. Tipično je pač, da je prva generacija našla zaposlitev predvsem v industriji, druga in tretja pa sta se vključili v vzporedne ameriške generacije in z njimi

uspešno tekmujejo za zaposlitev na akademskem ali profesionalnem področju.

Danes lahko govorimo o celi vrsti slovenskih intelektualcev, zdravnikov, odvetnikov, potomcev prve begunske generacije. Čeprav je že dognana in tudi priznana resnica, da vse slovenske pa tudi naselbine drugih narodnosti polagoma usihajo.

Je Cleveland še »slovenski«?

Zgovorno je dejstvo, da je v »slovenskem« Clevelandu zadnja leta najbolj aktivno (v »starem«, polnem pomenu besede) eno samo društvo – Društvo upokojencev Slovenske pristave.

Nepoučenemu opazovalcu, ki spremlja naše delovanje, se bo morda zazdelo, da to ni točno, saj objavljajo časopisi cele sezname nešteti slovenskih društev v različnih krajih Amerike.

A to so seznami društev, včlanjenih v zavarovalnih »jednotah«.

Te jednote, obdržale so se tri, so bile organizirane po zgledu čeških in slovaških jednot, oznaka društvo pa v tem kontekstu pomeni skupino ljudi, ki svojo pristojbino za zavarovanje plačujejo istemu poverjeniku.

Dober primer asimilacije ali reformacije slovenske družbe v Ameriki je mesečnik Zarja, ki je dolga leta deloval kot glasilo Slovenske ženske zveze; zdaj se je zaradi usihanja članstva ta zveza preimenovala v Ameriško-slovensko zvezo in v njena društva se zdaj lahko včlanjajo tudi moški.

S tekočimi slovenskimi vprašanji se sooča mesečnik Slovensko-ameriški časi (Slovenian-American Times). Izhaja v Clevelandu in nadomešča skoraj 100 let izhajajočo Ameriško domovino, ki je pred desetimi leti omagala.

To »omaganje« pa ni nekaj izrednega ali nenavadnega. Dogaja se tudi na vseh drugih »deloviščih«. Bili so časi, ko so med nami v

Clevelandu delovale tri gledališke skupine: Slovenski oder, Lilija in Združeni igralci. Zdaj pa že vsaj 20 let ni bilo nobene slovenske gledališke predstave več. Zadnje je v Clevelandu izvedlo Tržaško slovensko gledališče. Menda je bil to Jančarjev Hallstadt.

Omenimo lahko tudi še dve slovenski šoli, njune letne »akademije« in folklorno skupino Kres. Aktivnih je še pet pevskih zborov, Glasbena matica, Korotan, Zarja, Fantje na vasi in Mi smo mi, ter štiri slovenske radijske oddaje tedensko, vse pretežno lokalnega informativnega značaja.

V Clevelandu samem sta tudi še vedno aktivni dve slovenski župniji, katerih vsaka vzdržuje tudi svojo slovensko šolo. Večja skupina otrok iz šole sv. Vida, je prav to poletje tudi obiskala Slovenijo.

Odnos do domovine se v vseh teh letih ni bistveno spremenil, vendar že dolgo ni več osrednja postavka našega življenja, čeprav ga še vedno obvladuje tragično, nereseno vprašanje vetrinjskega pokola in dostojnega, krščanskega pokopa njegovih žrtev.

Preteklost in sedanjost V prvih letih emigracije je razpoloženje slovenskih političnih beguncev v Severni Ameriki ali kjerkoli drugje nosilo boleč pečat osebnih spominov in pričevanj ljudi, ki so doživeli in preživeli vso strahoto komunistične revolucije, v zadnjih dveh desetletjih pa so se stvari močno spremenile in spomini niso več tako boleči, ker neposredne priče vetrinjske groze odhajajo v zgodovino in so rane zato manj tragične in manj boleče.

Tako se je zgodilo, da je clevelandski »predstavnik« v slovenskem parlamentu pred nedavnim (pred zapletom z Janezom Janšo) sklical sestanek za vse, ki se zanimajo za položaj v domovini. Sestanek je

bil odpovedan zaradi nezadostne (napovedane) udeležbe ...

Po drugi strani je pa reakcija na to povabilo razumljiva, če pomislimo, da sta bila slovenska »predstavnik« v parlamentu imenovana že vsaj pred sedmimi leti, a doslej (vsaj v Clevelandu) nista sklicala nobenega sestanka.

Ob pojmu nezanimanje pa v resnici naletimo tudi na, bi lahko rekli, dvosmernost. Povsem upravičeno je namreč vprašanje, ali se slovenski uradni esteblišment, tudi tisti, ki naj bi se zanimal za izseljenska vprašanja, sploh še zanima za slovensko diasporo v Ameriki.

Občasno beremo v slovenskem tisku poročila o raznih prireditvah, na katerih nastopajo tudi izseljenci, tudi otroci, iz neslovenskih držav, recimo iz Argentine. Kdo organizira ta gostovanja, navadno ni objavljeno, zanimivo pa je, da doslej še nikdar na takih prireditvah niso nastopili otroci iz Združenih držav, posebno iz Clevelanda. Ali niso še nikdar prejeli povabila? Ali so njihovi vzgojitelji zavrnili povabilo, če je prišlo?

In kje je Ameriška konferenca Svetovnega slovenskega kongresa? Ko je pred leti umrl njen ustanovni in duhovni oče, profesor Lenček, je vse zastalo in nazadnje zaspalo. Pa o tem nikjer nič ne beremo!

Odmev na dogodke Kljub temu nezanimanju pa so najnovejši dogodki in Sloveniji, zlasti še propad referendumov o državnih arhivih, vznejevoljili tudi ameriške Slovence. Vse se vrti okrog vprašanja, ali res ni mogoče uvesti tudi v Sloveniji mednarodno veljavna pravnega reda. Edina pot, po kateri je to danes še mogoče, pa je seveda pot legitimnih volitev in državnih referendumov.

In vendar, kljub vsemu temu ugotavljanju, se zgodi, da neki referendum, pravzaprav ne »neki«, temveč nadvse pomemben referendum o državnem arhivu – propade! Ne ker bi manjkalo glasov! Očitno je, da je bila večina udeležencev referendumu naklonjena ideji, naj bodo arhivi dostopni. Referendum je propadel, ker ni dosegel kvoruma, minimalnega števila udeležencev, ki je potrebno za veljavnost odločitve. Ljudje, tudi »naši«, so spet ostali doma! Kdor pa na dan volitev sedi doma,

glasuje za nasprotno stran.

Če upoštevamo še dejstvo, da so si domala vse slovenske begunske družine v novem svetu pridobile dostojno eksistenco in da niso postavljene kakršnemukoli političnemu ali drugačnemu pritisku, vezanem na njihovo politično preteklost, potem je razumljivo, da jim je Slovenija danes, predvsem domovina in ne več samo okrvavljeni »stari kraj«.

Toda generacija, ki je šla skozi revolucijo in evropska begunska taborišča, nezadržno odhaja, zato usiha tudi zanimanje za razvoj v stari domovini. Za domala neverjetne mahinacije vodilne politične plasti v Sloveniji ve le skromna manjšina med nami.

V zadnjem času sta nas zmotila dva druga momenta. Za prvega je poskrbela predsednica t. i. krščanske stranke Nova Slovenija Ljudmila Novak. Ta se je pred nekaj meseci mudila med nami in je zanj ostal nedognan občutek.

Bilo je precej rokovanja in pozdravljanja, vendar nobene izčrpne debate z javnostjo, nobene razveseljive ali presenetljive objave: Gospa je prišla in odšla. Po njenem obisku se v Clevelandu ni spremenilo nič. Je pa ljudi, ki se še zanimajo, prenetila vest o »obratu« politike Nove Slovenije.

Močno je odjeknila pred časom tudi novica, da je sedaj že nekdanja ministrica za Slovence po svetu ljudem, ki so sicer v svetu, a vendarle Sloveniji kot taki najbližji, govorila v italijanščini!!! Poročilo je bilo domala neverjetno, kot se nam je zdel neverjeten zvočni posnetek nekakšnega zborovanja v Stožicah pri Ljubljani, kjer je takratna ministrska predsednica Bratuškova z vso staro komunistično »elito« na ves glas prepevala »Evviva il comunismo«! V italijanščini! Kakšna žaljivka!

In zdaj pride na plano ministrica za Slovence po svetu z govorom v italijanščini!!! Takih ministrov ne potrebujemo ne mi na tej strani oceana ne naši primorski in koroški bratje na drugi strani slovenske meje! (Ministrica je kmalu nato odstopila pod pritiskom negativne publicitete.)

Sovraštvo do Amerike In slednjič: slovenski tisk je v začetku aprila nekajkrat ponovil poročilo neke

Slovenci v Clevelandu imajo bogato kulturno dejavnost

evropske institucije, da je Slovenija med sedmimi državami, ki najbolj sovražijo Združene države Amerike – poleg Severne Koreje torej.

Vsem tem »vernikom« bi priporočili, naj gredo v francosko Normandijo in si tam ogledajo pokopališča, kjer so pokopani tisoči ameriških fantov (med njimi so tudi Slovenci!), ki so zapustili svoja mesta, vasi in farme ter odšli v Evropo, da jo rešijo nacistične more.

To je bila že druga ameriška vojaška intervencija v Evropi, saj so se ameriški fantje borili za boljše Evropo tudi med prvo svetovno vojno. Prav v vprašanju Slovenije in Jugoslavije pa lahko govorimo celo o tretji ameriški intervenciji, ki je takratno Jugoslavijo rešila pred sovjetskim nasiljem v sporu Tito – Stalin; o času, ko se je to zgodilo, pa zdaj eni in isti ljudje govorijo, kako je bilo takrat »dobro« za vse ...

Sovraštvo te vrste izvira iz ideoloških zablod ljudi, ki ga širijo. Žal to sovraštvo, sogonja proti vsemu, kar ni v soglasju z vladajočo kliko v Ljubljani, vse prepogosto prestopa meje dostojnega medčloveškega občevarja in vzbuja tudi pri tujih, slovenskega jezika večjih ljudeh neverjeten občutek neke divjaške mentalitete, ki ne pozna nobenih meja.

Razočaranje nad volitvami Rezultat nedavnih volitev v Sloveniji je povzročil med clevelandskimi

Slovenci čisto določeno reakcijo. Na volišču v domu starostnikov je bilo sicer precej »prometa«, a je vse potekalo v zmernem, prijateljskem ozračju. Vsi volivci so že vedeli, da je udeležba v domovini zelo nizka, tisti, ki so volili proti večeru, pa so že tudi vedeli za izid glasovanja. In ko je bil potrjen, so se ljudje upravičeno spraševali, odkod ta ravnodušnost slovenskih volivcev, saj so morali biti med tistimi, ki so ostali doma, tudi volivci opozicije, ki jih ni predramilo niti dejstvo, da sedi njihov politični predstavnik v zaporu po neverjetno skrivenčni obsodbi. Vsaj v tem je torej »pozitiven« znak, da slovenska družba tudi v tujini zori in ne ostaja ravnodušna, pa čeprav hkrati tudi – umira.

Ob vsem tem bi zato lahko rekli, da mi, Slovenci v svetu, res potrebujemo samo priznanje, da smo sinovi slovenskih mater, ki po sili razmer ali po lastni volji živimo v tujem okolju; priznanje, da po svojih najboljših močeh ohranjamo slovensko tradicijo in svoje potomce poučujemo o stari domovini, priznanje, da v tem poučevanju ni nobenega namernega sovraštva, in priznanje, da imamo pravico častiti in vzdrževati spomin na naše brate, zverinsko poklane v času, ko je nad našo domovino divjala komunistična revolucija.

Vse drugo nam bo navrženo. **D**